

Erwin Utters

A halál nem a vég

Mi az ember? A 103. zsoltár a maga módján válaszol erre a kérdésre, így: „Az ember napjai a fűhöz hasonló: virul, mint a mezők virága, de egy kis szellő, s már vége van...” (15-16. v.).

Valami tiltakozik bennünk az effajta képek ellen. Mégiscsak valamivel többnek kellene lennie az embernek, nemde? Ennek ellenére érezzük, hogy ezek a képek pontosak. Nem csupán földrengéskor, repülőgépek lezuhanásakor vagy terrortámadások idején, vagyis erőszakos halálesetekkor látjuk igazoltnak az emberről mint fűről és virágról alkotott képeket; az emberi élet iránya a halál felé mutat. Virágzás és elhervadás, érkezés és feledésbe merülés, élet és halál – ebből áll az ember.

Még egy lépéssel tovább is mehetünk: már életünkben elszenvedünk néhány halált. Kezdődik a gyermek- és az ifjúkor súlyos csalódásaival, amikor észrevesszük, hogy az, ami van, és az, aminek lennie kellene, nincs összhangban, azoknak az életében sem, sőt éppen azokéban nem, akikre fölnezzünk. Az embernek keresztül kell mennie az első nagy ifjúkori szerelem összeomlásán, amelybe pedig annyit fektetett, amennyit már soha nem fog. Az embernek túl kell jutnia számos eszményének romhalmozásán.

Mire ezzel többé-kevésbé megbirkózott, már túl van foglalkozásbeli pályájának csúcán – és még csak most következik igazán egyik veszteség a másik után. Egy közeli ember halála szintén saját halálunk megtapasztalása. Az öregedés látható folyamatában egyik halál követi a másikat. Elveszítjük barátainkat és hozzátartozóinkat, feladatainkat és azokat a területeket, amelyekért felelősek voltunk.

A meghalás folyamata tehát sokkal korábban kezdődik, évtizedekkel korábban. Át kell mennünk néhány halálra addig, amíg törölnek minket az élők listájából.

Az emberek mindig is védekeztek a halál ezen igazsága ellen, amely már az életben megmutatkozik. Manapság ez gyakran úgy történik, hogy kikapcsolják, kizárják a halált a gondolataikból. „Az agyonhallgatott halál” – ez a könyvcím jellemző arra a módra, ahogyan ma sokan megpróbálnak megbirkózni azzal az igazsággal, hogy az ember napjai olyanok, mint a fű, amely elhervad, mint egy virág, amely elvirágozik.

Más korokban más utakat kerestek ahhoz, hogy enyhítsék ezt a kemény igazságot. Szinte minden vallásban kerestek bizonyos képeket, és kialakítottak bizonyos elképzeléseket, amelyekkel el akarták venni a halálra gondolás életét. E kísérletek a lélekvándorlástól és a magasabb megismerést nyújtó életre való újjászületéstől a halhatatlanság görög tanításán keresztül addig a keresztény elképzelésig terjednek, hogy közvetlenül a halál után viszontlátjuk egymást egy jobb világban.

Az, hogy ki miképpen viszonyul a halál utáni élethez, döntően függhet attól, milyen az élete most. De nem lehetséges-e, hogy mindazon vágyalom és vágyakozás, amely mindenütt ott él az emberekben a halál utáni életet illetően, végső soron csak közvetett, tudattalan tiltakozás sokszorosán károsult életük ellen? Nem lehetséges-e, hogy a halálra túlmutató spekulációkban az az igény szólal meg, hogy olyan életünk legyen, amely egyáltalán megérdemli ezt a nevet? Nem lehetséges-e, hogy a halál utáni életbe vetett hit annak a bevallása is, hogy bizonyos életszakaszokat egyszerűen nem használtunk ki, hogy sok mindent nem éltünk meg abból, amit ajándékba kaptunk?

Elhunytak hozzátartozóival folytatott beszélgetésekből azt hallottam ki, hogy a legjobban azok tudtak megbirkózni hozzátartozójuk elvesztésével, akik közös életükre visszatekintve elmondhatták: Mindent egybevetve jó és eredményes évek voltak ezek, megosztottuk egymással az örömet és a sikert, kölcsönösen erősítettük egymást a vereségek idején, megadtuk egymásnak, amit meg kellett adnunk; hálásak vagyunk azért, ami megadtott nekünk.

Az, hogy valaki tud-e így beszélni, csaknem független az életkortól. Minél teljesebbnek tudjuk látni az életünket, annál inkább elveszíti rettentét a halál. Másképpen kifejezve: Minél kevesebb beteljesedést érzékelünk, annál kézenfekvőbb az a követelmény, hogy a halál után kárpótlást kapjunk azért, amit itt nélkülöztünk. A keresztények azonban nem egy effajta halál utáni életben hisznek. Ők az örök életben hisznek. S ha az valóban örök, akkor elég egy pillanatig elgondolkodni ahhoz, hogy megértsük: ez az örök élet már most megkezdődött. Vagy már most is azt éljük, vagy sosem fogjuk.

Annak felismerése, hogy az ember olyan, mint a fű, mint a virág, amely talán már holnap, sőt talán már ma elszáradhat egy váratlan sorscsapás szeleiben, eljuttat minket a következő kérdéshez: Mi teszi az életünket teljes életté? Ha az ember élete olyan, mint a fű, mint a virág – akkor a tét az, hogy ne szalasszuk el a virágzás korlátozott idejét, s ebben a szakaszban pozitívan és intenzíven forduljunk az élet felé.

Erre nézve tanulhatunk egyet s mást a názáreti Jézustól, hiszen ő nem azért jött, hogy a halál utáni élet új elméletét hozza el közénk, hanem azért, hogy a mostani életet tárja fel újból előttünk, mégpedig másokra irányuló életként!

Ez először is azt jelenti, hogy „hálás létezésnek” tekintjük az életet. Ha olyan nagyok lennénk a köszönetben és a hálában, mint az elvárásokban, akkor a halál sokat veszítene rettentéből. Ha jobb szemünk lenne arra, ami van, tehát a kicsi lehetőségekre is, az egyáltalán nem olyan magától értetődő magától értetődőségekre, ha nemcsak azt vennénk számba állandóan, ami hiányzik nekünk, hanem azt is, amink megvan, akkor nem csupán egy-egy ember halála után fog-nánk föl, mit veszítettünk. Az életet „hálás létezésként” megélni azt jelenti: intenzíven élni – minden fájdalom és minden szomorúság ellenére.

Azután azt is jelenti: másokat – mindenekelőtt a hozzánk legközelebb állókat, de nem csupán őket – hozzásegíteni ahhoz, hogy „hálás létezésként” tudják megélni a saját életüket, persze nem azáltal, hogy kioktatjuk őket, hanem azáltal, hogy elfogadjuk őket.

Azok az emberek, akik szóba álltak Jézussal, minden korban azt mondták, hogy Jézus megfosztotta hatalmától a halált. De Jézus nem szüntette meg a testi halált. Azoknak viszont, akik egész életükben kitartanak a „hálás létezés” mellett, bizonyára nem a legnagyobb ellenségük a halál, mivel nem szalasztják el a virágzás idejét.

Amikor a halálra gondolunk, sőt éppen akkor az életről van szó. Mert akárcsak az élet, a halál is kizárólag a szeretet által nyer értelmet – a halálra túlnyúló szeretet által.

De mi a szeretet? A szeretet által fe-dezzük fel, hogy sorsformáló erővel szükségünk van egymásra. Csak a szeretet támaszthat életre minket. Elhitetheti velünk, hogy az élet örök. Az ember kis énje csak a szeretet ré-

vén lesz olyan fontos, hogy az egész menny órá vár. Ezért hívjuk a mögötte lévő valóságot úgy, hogy „maga a szeretet”. A keresztények az „Isten” szóval is jelölik.

A szeretet lényege magába zár egy olyan kifejezést, amely – még ha szavak nélkül is, de – mindig és mindenütt megfogalmazódik, ahol szeretet történik: „Érted vagyok itt!” Ebben a kifejezésben benne rejlik még egy másik is, nem kifejezetten, de nem kevésbé valóságosan: „Úgy vagyok jelen számodra, hogy nem halhatsz meg, vagyis nem tűnhetsz el teljesen a jelenléteimből.” Élek, tehát te is élsz, még ha testileg távol vagy is tőlem, még a halálon is túl. Talán nem kapok jelet a jelenlétekről, de közöttünk nincs szükség jelekre és ellenőrzésre. Bármi történjék is velünk, nem teheti tönkre a szeretetünkbe zárt örökkévalóságot és végtelenséget.

A szeretetet a halál sem tudja elbátortalanítani és elpusztítani. Ahol az érzékek a halált tapasztalják, a szeretet szemé a hamisítatlan és sértetlen alakot ismeri föl, az átmenetet az örökkévalóság jelenébe. Senki sem ment el, ha szeretettük. A szeretet az örök jelenlét.

A szeretett ember halhatatlanságába vetett efféle hit nélkül a szeretet semmi lenne, és tehetetlen lenne, a halál pedig minden lenne, és mindenható lenne. A halál vagy az értelmetlenség csúcspontja – de akkor az

egész életünk is csak a Semmi függeléké, vagy pedig hozzátartozik az életünkhöz, és akárcsak az élet, kizárólag a szeretet által nyeri el értelmét.

A halál határai nem abszolút határok, ha szeretetként fogjuk fel az életet. És ki ne tanúsíthatná, hogy csak a szeretet megtapasztalásakor élünk valóságosan és intenzíven? Az embernek csak a szeretet ad örökkévalóságot. Csak akkor él valóban ő maga, ha szeret. A meghalást senki sem kerülheti el, de a meghalástól való félelemmel szemben áll Jézus ígérete: „Még ha meg kell is halnod, élni fogsz.” Mert Jézus értelmezésében élni annyit jelent, mint szeretni; vagy másképpen szólva: életközösségben lenni Istennel, hiszen ő maga a szeretet. A halál pedig azt jelenti, hogy kizárjuk magunkat ebből a közösségből.

A halottak tehát tovább élnek azok emlékezetében, akik szeretik őket. De valamikor az utolsók is meghalnak, akik tudtak róluk. Tehát mintegy másodszer is meghalnak, amikor kiálszik az az emlékezés, amely addig állandóságot adott nekik? A döntő kérdés így hangzik: Az, ami az emberből továbbél, amikor a gyermekeiben, a nevében, a tetteiben, tehát az emlékezésben fennmarad, ez a valami mégiscsak nem önmaga valótlan árnyéka-e, amely ráadásul még gyorsan el is tűnik? Bizonyára igaz, hogy az ember csak úgy élhet tovább, ha egy másik emberben él, de ennek a

másik emberben való életnek csak akkor lehet értelme, ha a másik nem szűnik meg – mint mi magunk –, hanem valóban megmarad. Továbbá csak akkor lenne értelme, ha ez a másik nemcsak az árnyékunkat tudná megőrizni, a nevünket, a tetteinket, hanem valóban minket magunkat.

Ez a vázlata az életünkben jelenlévő halálról és a halál utáni életünkről szóló keresztény útbaigazításnak. Bármire törekszünk vagy vágyakozunk is, valójában mindig a szeretet örökkévalósága az, mert semmi más nem éri meg a törekvést és a vágyakozást. Ha élni annyit jelent, mint szeretni, akkor meghalni annyit jelent, mint bemenni a végérvényes szeretetbe. A halál után az akadálytalan, elmúlhatatlan, határtalan szeretetben való élet következik. A halál nem értelmetlen kialakulás, hanem azt jelenti, hogy az énünk gyökeréig menően feltárul a belsőnk.

Ennyiben teljesen értelmes dolog megemlékezni halottainkról – mert a szeretetüket nem temettük el velük együtt, a szeretetük nem halott. Az az élet, amely fenntartja az emlékezést, ragaszkodik a hálához, és közösséget hoz létre – ez az élet folytatódni akar, a halál ellenére is.

Forrás: Publik-Forum Extra, Sterben, 2011/6

A szerző 1933-ban született, katolikus pap, és negyven éven át volt egy koblenzi egyházközség plébánosa.

